

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאצרות אמונים

'בנים' שבאו מחמת התפלה

"ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני" (א ג)

פתח הפתוב: "ואלה תולדות אהרן ומשה" ולא מנה אלא את תולדות אהרן. הכי צד?

פרש האור החיים הקדוש:

במדרש (ויקרא י ה) הובא שכשנזכרה מיתה על בני אהרן התפלל משה שתתבטל הגזרה. ולפי שתפלה עושה מחצה נצלו שנים מהם, אלעזר ואיתמר, בזכות תפלתו. ויש לומר כי לפי שנצלו בזכות תפלתו, החשיבם הכתוב כבניו.

הוסיף ואמר בעל הלב שמחה' כי לפי זה אף עם ישראל כלו נחשבים כבניו של משה, שהרי כלם נצלו מעונש על חטא העגל בזכות תפלתו.

אור החיים; לב שמחה'

הרחק משכנו רע ומרשע

"משפחת בני קהת יחנו על יד המשכן תימנה" (ג טט)

ויסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה, אוי לרשע ואוי לשכנו, לכך לקו מהם דתו ואבירם ומאיתם וחמשים איש עם קרוח ועזרתו ושנמשכו עמהם במחלקתם" (רש"י).

במשנה (אבות ז א) מבאר כי כיון שדרכו של אדם להגרר אחר שכניו וללמד מפעשיהם, לכך: "הרחק משכנו רע ואל תתחבר לרשע".

על מסר נוסף הטמון בדברי המשנה עמד רבי גרשון שטרן רבה של מאראש-לודאש:

בגמרא (ברכות א א) מבאר כי: "כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל, נקרא שכן רע"; לפיכך שנינו במשנה: "הרחק משכנו רע" - ממי שאינו נכנס לבית הכנסת כדי להתפלל, כדי שלא תלמד ממעשיו ותתפלל ביחודות, אולם מאידך אף בשבתה בבית הכנסת: "אל תתחבר לרשע" - לאלו המבזים את כבוד בית הכנסת והתפלה בכך שמדברים בהם דברי חלין.

"לקוט הגרשני" על אגדות הש"ס ח"ב עמ' נג

טוב להתפלל במחצת הצדיק

"והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרח משה ואהרן ובניו" (ג לח)

ויסמוכין להם דגל מחנה יהודה, והחונים עליו יששכר וזבולון. טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה" (רש"י).

משמעות חשובה נוספת לכלל: "טוב לצדיק טוב לשכנו", הביא מרן החתם סופר: "סגלה נפלאה שתתקבל התפלה ביותר בעמדו סמוך לאיש צדיק... וטוב לצדיק טוב לשכנו".

ד'רשות חתם סופר' ח"ב עמ' שנו

מחנהו" - במקום חנית השכינה בבית הכנסת, "ואיש על דגלו" - במקומו הקבוע.

פתחי חתם'

שלושה סימנים בשבת

"איש על דגלו באתה לבית אבתם יחנו בני ישראל" (ב ב)

ב"לקוט ראובני" בפרשתנו הובא, שעל גבי עמוד הענן שהיה קבוע במוקד המחנה, מעל ארון העדות, היו מאירות אותיות "ה'; ב'משך; מות השבוע היו הן מרחפות לסרוגין על ארבעת הדגלים שחננו בארבעת צדי המשכן, ואלו ביום השבת הן נשארו חונות על אותו הדגל, מכניסת השבת ועד צאתה.

על פי דבריו באר העב"ץ את שאנו אומרים בזמננו 'מה יפית' בליל שבת: "דבר סימן טוב לך בזמן ואות דגל, סמבטיון המתגלגל"; כלומר מלבד העבדה שבשבת לא ירד מן, ונהר הסמבטיון נח מהתגעשותו, התוסף סימן נוסף למנוחת השבת - ששם "י-ה" נח על אותו דגל מכניסתה עד צאתה.

סדור בית יעקב' עמ' קנה

מבאר אמונים

מקורות בפרשה על מעלת עניית אמן

להזהר לא לבטל אף אמן

"ואתה הפקד את הלויים... והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל" (ג כ-ג)

כתב רבי יעקב אבוחצירה:

"הלויים" גימטריה אמן, והלויים לשון חבור. שעל ידי אמן מתחברים השמות הוי"ה ואדנות [שהן בגימטריה אמן]. ובא הקדוש ברוך הוא להזהיר את משה, כדי להזהיר את ישראל על ענין זה, שיהיו זהירים וזריזים בענין הזה במאד מאד, משום שפעולת רבות נעשות למעלה על ידי עניית אמן, שהיה על ידי זה מתחברים השמות, ומעלים העולמות ומורידים השפע.

וחזר ואמר 'והלויים יחנו סביב למשכן העדת' להזהיר אזהרה אחר אזהרה לעונני אמן, שישמרו שמירה גדולה שלא לבטל שום אמן... וכשישמרו לענות אמן, אפלו נזרה עליהם גזרה גדולה מתבטלת וזה שכתוב: 'ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל' וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קט"ב) ש'העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דין של שבעים שנה".

פתחי חתם'

"לראש ולא לזנב" "ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבתיו הוא" (ז כ)

פרש רבי משה חפץ מחכמי איטליה:

במסכת יומא (כ"ב) אמרו חכמים: "אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן קפה של שרצים תלויה לו מאחוריו [שיש פגם ביחוס משפחתו רש"י ש"ס], שאם תזוז דעתו עליו, אומרים לו חזר לאחוריק". ומעשה היה באיש ריק שבא מגוע גדולים אשר פגע בחכם שבא ממשפחה פשוטה על דבר יחוסו. הגיב אותו חכם: "וכי במה מתגאה הפוגע? הלא אני ראשית יחוס משפחתי, ואלו בו הסתים יחוס משפחתו..."

כאן מעיד הכתוב, שאכן קדברי חכמים, נשיאי המטות לא נבחרו ממשפחות רמות יחס, ואולם מכל מקום לרב גדלותם, כל אחד מהם: "איש ראש לבית אבתיו הוא" - שבו החל ראשית יחוס משפחתו.

על פי דבריו פרש רבי גרשון שטרן רבה של מאראש-לודאש את בקשתנו בעת אכילת ראש כבש בליל ראש השנה: "שנהיה לראש ולא לזנב" (ש"ע או"ח תקפ"ג ב) - שנוזקה להיות ראש' ליחוס משפחתנו, ולא חלילה לזנב - סוף היחוס.

"מלאכת מחשבת" (נצחיה ע"ט): "לקוט הגרשני" - כ"ל, ח"ג בהקדמה

הזכרת יחוס בקריאת התורה

"ויתלדו על משפחתם לבית אבתם" (ח א)

מדברי המדרש על פסוק זה למד רבי הלל ליכטנשטיין מקולומביא טעם למנהג ישראל לקרא לעולה לתורה בשמו ובשם אביו (רמ"א או"ח קל"ט א)

מובא במדרש (ילק"ש במדבר רמז תרפ"ד): "בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אמות העולם בהן... סתם פיהם הקדוש ברוך הוא, אמר להן: הביאו ספרי יוחסין שלכם... כדרך שבני מביאין - ויתלדו על משפחתם". כיון שזכו ישראל לקבל את התורה בזכות יחוסם, לפיכך פשטקראים הם לעלות לתורה, יש להזכיר את יחוסם.

מקני יוד"ש'

מקום קבוע בבית הכנסת

"ויהנו בני ישראל איש על מנתו ואיש על דגלו לצבאתם" (ב ב)

על לקח חשוב הנוגע לתפלה ומרמז בפסוק זה עורך רבי יעקב אבוחצירה:

חכמים החשיבו עד מאד את חובת קביעות המקום לתפלה בבית הכנסת, ואמרנו (ברכות ב): "כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעירו". חובה זו נרמזת בפסוק שלפנינו: "ויהנו בני ישראל" - בתפלתם, "איש על

נוהג היה האדמו"ר רבי מאיר'ל מאמשינוב, לשהות שעות ארוכות כדי לענות אמן אחר ברכות השחר מפי המתפללים במנגינים הרבים שהתקיימו בבית מדרשו שבשכונת בית וגן.

'פחד מלוכה' עמ' שיא

צדיק שומר אמונים

נלב'ע כ"ז איר תשל"ו

ברכת המזון - בקשת 'צה' (ב')

יום גדול וקדוש

בנסח בקשת 'צה' אנו מדגישים "כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך..." הדגשה זו מבטאת את העבדה, כי אין מהות השבת רק שבימת האדם מעמל ששת הימים ומיגיעתם, אלא שבימתה ומנוחה של קדשה; עקר חובת האדם ביום השבת, היא 'לקדש' את יום השבת במנוחת הנפש, באמצעות נצול הזמן הפנוי ללמוד התורה, וכפי שהביא הטור (אורח רצ) בשם המדרש: "אמרה תורה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לך כרמו זה רץ לך לשדהו, ואני מה תהא עלי? אמר לה: יש לי זוג שטני מוגז לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך". וכתב הטור: "על פן צריך שיקבעו מדרש (ביום השבת), להודיע לעם את חקי האלהים ואת תורותיו".

ובבית יוסף שם הוסיף והביא בשם המדרש (מנחותא ובהלכות): "אמר הקדוש ברוך הוא למשה: יד ויעשה לי קהלות גדולות בשבת כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריך להקהיל קהלות בכל שבת, להקניט בבתי כנסיות ובתי מדרשות וללמד בהם תורה לרבים... אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אם אתם נקהלים בכל שבת ושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וקורן בתורה ובנביאים, מעלה אני עליכם כאלו המלכתם אותי בעולמי".

מדרבי חכמים למדנו כי התורה היא בת זוגו של השבת, ובלא התורה נחשבת השבת רק כחצי דבר. על פן תקנו לנו בבקשת 'צה' לומר: "כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך" - יום השבת הנו 'גדול' ומשלים, רק כשהוא 'לפניך', דהיינו: "לשבת בו... כמצות רצונך" - כפי שצוית, לשבת בו וממלאכה מחד ולעסוק בתורה מאידך (להורות נתי' להגרי"ג ושיטתו) - מועדים, ח"ב עמ' מח).

השגותיו של רובל

משמעותו הפשוטה של צמד המלים: 'גדול וקדוש' היא: 'גדול' - שיש בו חלק מרומם באפן המובן על פי השגותיו, ו'קדוש' - שאין לנו תפיסה כלל בעמק מהותו (ע"פ מלבי"ם וחקאלי לח כו).

מין החתם סופר היה נושא על כך את משלו: משל ליהודי רובל פשוט, בן עירה נדחת, אשר בקר בספרבורג הברייה. כאשר עבר סמוך לארמונו הצאר והבחין בגנת הארמונו המטפחת, לא יכול היה להתגבר על סקרנותו. הוא התגנב לתוכה, מבלי לדעת כי גנת הארמונו היא. תוך כדי שהוא צועד במשעולי הגן ומתפעל מהמזמרה המרהיבה ומתהדר המופתית, הופיע מולו לפתע הצאר הרוסי.

הצאר כבש את כעסו על הפליטה לגבולו והחל לחקור את היהודי: "מי

אתה?" שאל. "פלוני מעירה פלונית", השיב היהודי. "ומה מעשיך?" המשיך הצאר להתענין. "רוכל אני", השיב הלה, וכדרכם של יהודים השיב מיד בשאלה נגדית: "ומי אתה אדוני?" "ניקולאי שמי", השיב הצאר הקמוס. "ומהו עסוקך?" המשיך היהודי התמים לשאל. "אני הצאר של רוסיה", השיב הצאר כשהוא מבליע חוזר על תמימותו של ההלך. "צארו?" הגיב היהודי כשהוא מביט בפרובב הילך שסביבו, "אינני יודע מה זה, אף אני מניח שאו פרנסה די טובה..."

"נהה לנו המחשה", אמר החתם סופר, "כיצד מסתכמת השגתו של רובל בן עירה נדחת בצאר הגדול של רוסיה. ומכך - להבדיל אלפי הבדלות - נוכל להבין עד כמה קטנה השגתנו בגדלת השבת הקדושה" (ערוך מ"ס ה' יח).

יום גדול - החלל מ'שבת הגדול'
הגאון רבי זליג ראובן בנגיס אב"ד ירושלים הביא בשם המפרשים שהשבת שלפני הפסח מכנה 'שבת הגדול', כי משבת זו ואילך הכירו הכל בגדולתה של השבת על ששת הימים, ואולם מאז כל השבתות מגדרות 'יום גדול', כנסח בבקשת 'צה'.

ובאר הגר"ר: עד ליציאת מצרים טעו אנשי העולם וסברו שכחם של ששת ימי המעשה גדול מן השבת, שהרי כמחלכם ברא הבורא את כל בראי העולם, ואלו בשבת נח ולא ברא מאום. אולם בשבת שקדמה ליציאת מצרים הבינו הכל את גדולת השבת, כי מיום השבת ואילך, עד עצם היום הזה, לא התחדשה ולו ברה אחת, אלא כל הבריות הן תולדות של הבריות הראשונות שנבראו בששת ימי בראשית. ומיום השבת והלאה מנהיג הקדוש ברוך הוא לבדו את הטבע בהשגחה ובשליטה מחלטה, כפי שראו הכל ביציאת מצרים שהתהפכו כל סדרי הטבע. כח שליטה זה שהוא מעל ומעבר לכל כחות הבריאה, טמון ביום השבת, ועל פן נקראת השבת 'יום גדול וקדוש' (לקולות ראובן - אגדה ח"ב דרוש י' עמ' סמא).

יום גדול ללא שיעור

פרוש נוסף לשבח 'גדול וקדוש' הביא האדמו"ר רבי יחזקאל שרגא לפשיץ הלב שטאט מסטרופקוב: סגלנתו המיוחדת של יום השבת היא, שיכול האדם להוסיף עליו בהקדמת כניסתו ובאחר יציאתו ככל שיחפץ, ותוספת זו מתקדשת בקדשת השבת. והוא שאנו אומרים: "כי יום זה גדול וקדוש" - יכול הוא להיות גדול ולהתקדש מעבר לשעורו, אם נקפיד 'לשבת בו ולנוח בו באהבה' - להוסיף עליו, לא מתוך חייבוננו, כי אם מתוך אהבת ה' (דברי יששכר דבי עמ' סד).

זמירות השבת שהחיו מתים

לקיים את מצות ה' לשבת ביום השבת מתוך רב שמחה.

כאשר הגיע הצדיק לבית שבו הוא מבקש ברגש: "חי זקוף מך, לקוראי שמך, שמע עליון ואל תחרש לךש ואביון, וקבל ניב וגם הגיון...". הסכימו כל פמליא של מעלה כי יש להחיות ולזקוף את קומת הבן הנרצח, וכך התרחש הנס המפלא:

נשמתו של הבן חזרה לגופו. הוא התעורר כמו מתוך חלום, הזדקף על עמדו והביט סביבו בבלבול. אט אט הוא נזכר בכל אשר התרחש עמו בשעות האחרונות. היה זה בעצמו של ליל שבת קדש, והנער בקש לשוב לביתו אל משפחתו שבודאי דואגת לשלומו. דלת החדר הייתה נעולה, והוא חכך בדעתו כיצד עליו לנהג; אם ינקש על דלת החדר ויבקש מבעל המקום לצאת, בודאי לא יסכים הלה לשחררו, מפחד פן יענש בידי ראש העיר שלא יאמין לספורו. יתכן אף שהלה יהרגו מתוך בקלה וחסר אמן.

לא נותרה לו בררה אלא לטפס אל החלון הגבוה, להדחק מבעד לסוגרים ולברות דרכו אל היער הסמוך.

המקום היה מחוץ לתחום העיר, ועל פן החליט הנער להעביר את השבת בין צאי היער, ומיד במוצאי השבת מהר לרוץ לעיר לעבר בית אביו.

בשעה שרץ הנער אל בית אביו, סיס האב את אמירת ההבדלה. פניו שהיו עד לאותו רגע מאירות וזרחות משמחת השבת, החלו להשתנות לרעה. הכאב הנורא שהדחק משך כל השבת, צף לפתע במלוא עצמתו והכבי עמד לטלטל את כל ישותו.

האב כבר חילץ את נעליו כדי לשבת שבעה, כאשר לפתע נפתחה הדלת, וראו הרוג ברגליו.

רבי מרדכי יפה התקשה להאמין למחזה. בתחלה סבר כי זה מחזה תענוגים ודמיון, אלא שהנער הנרצח מהר להסביר: "אכן, אבא, כבר הייתי בעולם העליון, עמתי בפני בית דין של מעלה, כשליפתם פקע וגונך המעורר והחל להשמע בהיכל בית הדין.

התאמצותך לכבש את כאבך לכבוד השבת ולכבוד הבורא יתברך שצאנה לשמך בה, עוררה רחמים בשמי מרומים, והקול יצא מאת בית דין של מעלה להשיבני חזרה אל העולם הזה".

בינתיים כבר הספיק ראש העיר לשמע על הגלמותו של הנרצח. בפיו של השומר לא היה כל הסבר לפשר ההעלמות, אולם בטרם יעשה עמו דין, החליט ראש העיר לגשת לבית הורו הנרצח כדי לברר את הענין. ומה רבה הייתה הפתעתו כאשר גלה את הנער יושב ומשוחח עם הוריו כאחד האדם.

כאשר שמע ראש העיר את הספור שמאחורי הנס הנפלא, בקש לרשם בעבורו את מלות הזמר, ומאותו היום ואילך התפרסם גגון 'מה יפית' בפי כל, יהודים וגוים כאחד.

'כתבי רבי יאשע שו"ב עמ' קלח